

ספר
**לקוטי
מוהר"ן**
המבואר

א

תורות א-יד

מהדורת גבער

לקוטי מוהר"ן המבואר

לחידושי רבי נחמן מברסלב זצ"ל

כל הזכויות שמורות
לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמוחה נהריה
רח' אביר יעקב 27 נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו חן רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין
תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדעות, אנו אוסרים בכל
תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או
אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין
לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הדפוס וההדפסות. הספר
נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית
ישראל לא יעשו עולה.

דפס בארץ ישראל
על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת
PRINTED IN ERETZ ISRAEL

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180
office@oz-vehadar.com

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

באירופה:	באר"ב:	בארץ ישראל:
Tel. 44-191-430-0333	Tel. (718) 437-0054	טל: 02-9924603
Fax. 44-191-430-0555	Fax. (718) 437-5314	פקס: 03-5435884

בְּעֶזְרַת אֵל עֲלִיזָן אֲשֶׁר שְׁמִים וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמְדָּבָר מִתְּנָה. נִתְחִיל א. לְהַדְפִּים חֲדוּשִׁים נִפְלְאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאֲמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה. בְּזִכּוֹת זֶה נִזְכָּה לַעֲלֹת לְצִיּוֹן בְּרִנָּה. אֶל קִרְיַת מֶלֶךְ דָּוִד חֲנָה:

תּוֹרָה אֲשֶׁר תִּמְיַמִּי דָרָךְ

אֲשֶׁר תִּמְיַמִּי דָרָךְ הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים דָּע פִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתַּפְּלוֹת וְכָל הַבְּקָשׁוֹת שְׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁים קִיט 6).

בִּיאֹר מִשׁוֹלָב

הַנִּקְרָא מַלְכוּת אֶל הַחֲכָמָה שֶׁהָיָה אֹר הַשִּׁי"ת הַמַּחֲיָה אֶת הַבְּרִיאָה, וְלֹא לִיִּלֵּךְ אַחֵר הַגִּשְׁמִיּוֹת כִּאִילוֹ יֵשׁ לֵה יִשׁוֹת וְתַכְלִית בִּפְנֵי עֲצָמָה.¹ וְעִבּוּדָה זֹו נִקְרָאת בְּתוֹרָה זֹו הַעֲלָאת הַחֹן, דִּהִינּוּ שֶׁמַּחֲבֵר הַנּוֹ"ן הַרְמוֹז לַמַּלְכוּת, אֶל הַח' הַרְמוֹז אֶל הַחֲכָמָה.

אֲשֶׁר תִּמְיַמִּי דָרָךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת ה'

(תהלים קִיט א):

עַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִתְקַבְּלִים הַתַּפְּלוֹת וְהַבְּקָשׁוֹת דָּע פִּי עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתַּפְּלוֹת וְכָל הַבְּקָשׁוֹת שְׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁים

הַשִּׁי"ת בְּבְרִיאָה.² נִמְצָא שֶׁהַחֲכָמָה הִיא שׁוֹרֵשׁ כָּל הַבְּרִיאָה וְהִיא מַהוּה וּמַחֲיָה אֶת הַכֹּל,³ וְאִין שׁוֹם דְּבַר בִּלְתָּה, וְהַגִּשְׁמִיּוֹת הַנִּרְאִית לַעֲיִן אֵינָה אֵלָּא הַסְּתֵרָה וְכִיסוּי אֶל הָאוֹר, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה בַּחֲרִיה, וְהָאָדָם יִבְחַר בְּטוֹב וְיִקְבַּל עַל עֲצָמוֹ עוֹל מַלְכוּתוֹ.

וּמִהַסְּתֵרָה וְעֲצָמוֹס זֶה יֵשׁ מְקוֹם וְחִוִּית לִסְט"א לְקַבֵּל מַלְכוּת וּמִמְשָׁלָה, וְלִהְיוֹת אֶת הָאָדָם שֶׁכִּיבֹוֹל הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחֲצִיזוֹנוּת הַנִּרְאִית לַעֲיִן הִיא הָאֲמִת, וְאִין עוֹד מַעֲבֵר זֶה. וְכָל עִבּוּדֵינוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּר, לִידַע וְלִהְיוֹת אֶת אֹר הַשִּׁי"ת בְּכָל הַבְּרִיאָה. וְאִף בְּדַבְרִים שֶׁלֵב הָאָדָם חוֹשֶׁק וּמִתְאַוָּה אֶל הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַסְּתֵרָה, יִתְגַּבֵּר וְיִמְלִיךְ עַל עֲצָמוֹ אֶת הַשִּׁי"ת, לְנַהֲוֹג רַק כְּפִי רְצוֹנוֹ וְלִהְיוֹת קִשְׁר אֶל אֹר הַחֲכָמָה הַנִּמְצָא בְּדַבַּר הַהוּא. וְעִינֵין זֶה הוּא בְּכָל דְּבַר הַנִּהְגָּה בְּבְרִיאָה, בֵּין בְּעֶסֶק עִבּוּדֵת הַשִּׁי"ת וּבֵין בְּעֶסְקֵי הַרְשׁוֹת, בְּכוֹלָם יֵשׁ לוֹ תִּמִּיד לִרְאוֹת אֶת רְצוֹן הַשִּׁי"ת בְּדַבַּר הַהוּא, וְלַחֲבֵר אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה

מִקְרוֹת וְצִיּוֹנִים

כִּרְגַע יִסְפוּ, וְאִינִם אֵלָּא מַחוּדָשִׁים בְּסוֹד חֲדוּשׁ אֹוֹר, וְהוּא שֶׁפַּע נִהַר שְׁאִינוּ פּוֹסֵק אֵלָּא מִתְחַדֵּשׁ כְּמִימֵי הַנִּהַר שֶׁבְּכָל רִגְעָה הֵם מַחוּדָשִׁים.

1. **רֵאָה** בְּלִיקוּטֵי הַלְכוּת (פִּרְיָה וְרִבְיָה ה"ה אוֹת יט): כִּי שׁוֹרֵשׁ הַיְחוּד לַמַּעֲלָה מַעֲלָה בְּשִׁרְשׁוֹ הוּא בַּחֲנִית יְחוּד הוּי"ה אֱלֹקִי"ם, שֶׁזֶה עֶקֶר הַתִּיּוֹק לִידַע וְלַהּוֹדִיעַ וְלַהּוֹדֵעַ וְלַהּוֹדֵעַ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִי"ם, כִּי אֱלֹקִי"ם הוּא בַּחֲנִית הַמִּשְׁכַּת חַיִּית אֱלֹקוֹתוֹ הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת מִדְּרָגָה לְדְרָגָה עַד עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַשֶּׁפֶל הַזֶּה, שֶׁזֶהוּ בַּחֲנִית מַלְכוּת, בַּחֲנִית אֱלֹקִי"ם, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא (תהלים עד יב) 'וְאֱלֹקִי"ם מוֹלֵךְ מִקְדָּשׁ'. וְשֶׁם הוּי"ה הוּא בַּחֲנִית שֶׁם הָעֵצָם, בַּחֲנִית עֲצָמוֹת אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּר, שֶׁהוּא מִתְעַלֵּם מֵעֵין כָּל, בַּחֲנִית זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם, כְּמוֹכֵן כָּל זֶה בְּכַתְּבִים. וְעַל כֵּן מוֹבָא שְׁאֱלֹקִי"ם גִּימְטְרִיא הַטֵּבַע, כִּי בְּאֲמֹת גַּם הַטֵּבַע כָּל חַיּוֹתוֹ מֵאֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּר מְבַחֲשֵׁת שֶׁם אֱלֹקִי"ם, רַק שֶׁהוּא יִתְבָּר מִסְּתֵר עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַנִּהְגָּת הַטֵּבַע בְּשִׁבִּיל הַבְּחִירָה בַּבְּחִינָה 'אֲכַן אֶתָּה אֶל מִסְתֵּר' (ישעיה מו יד), וּמִהַסְּתֵרָה הַזֹּאת, מִשֶּׁם שֶׁרֵשׁ הַדִּין, שֶׁמִּשֶּׁם כָּל אַחֲזִית הַיִּצָּר הִרְעָה וְהַסְּטָרָה אַחֲרָה וְהַקְּלִיפּוֹת וְכָל חִלּוּתֵיהֶם, וְעִיקֵר שׁוֹרֵשׁ הַיְחוּד הוּא לִיחַד שֶׁם אֱלֹקִי"ם בְּשֶׁם הוּי"ה בְּרוּךְ הוּא, לְהַאֲמִין וּלְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִי"ם, כִּי הַכֹּל אֶחָד בְּתַכְלִית הַיְחוּד, כִּי חַיּוֹתוֹ הַנִּעֲלֵם וְנִסְתֵּר בִּזְוָה הָעוֹלָם בְּתוֹךְ הַטֵּבַע שֶׁהוּא בַּחֲנִית אֱלֹקִי"ם, הוּא הַמַּהוּה בְּעֲצָמוֹ יִתְבָּר, שֶׁהוּא בַּחֲנִית שֶׁם הוּי"ה בְּרוּךְ הוּא. וְרֵאָה גַּם לַהֲלֵךְ (תִּנְיָנָה תוֹרָה צא).

2. **בִּיאֹר** הַלְשׁוֹן 'תַּפְּלוֹת וּבְקָשׁוֹת', יֵשׁ לִפְרֹשׁ שֶׁתַּפְּלוֹת' הֵם שְׁלֹשׁ הַתַּפְּלוֹת הַקְּבוּעוֹת, וּבְקָשׁוֹת' הֵם בְּקָשׁוֹת פְּרִטּוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד עַל עֵינָיו. עוֹד יֵשׁ לִפְרֹשׁ עַל דָּרָךְ שֶׁכָּתַב רַשִׁי בְּבִרְכוֹת (לא). דִּ"ה רִינָה וְדִ"ה בְּקִשָּׁה), וְכֵן מְבֹאֵר לַהֲלֵךְ (תוֹרָה ב), שֶׁתַּפְּלוֹת הֵם שִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וּבְקָשׁוֹת הֵם שְׁאִילֹת צִרְכּוֹ, עִי"ש. וְאִף בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם שִׁי"ךְ עֵינֵין שֶׁל קִבְּלַת הַתַּפְּלוֹת, שֶׁאִם אֵין לְדַבְּרֵיו חֹן, אֵין הַשִּׁי"ת מִרוּצָה בְּתַפְּלוֹתוֹ, וְאֵינָה עוֹלָה לְנַחַת רוּחַ לְפָנָיו. מְקוֹר חֲכָמָה.

אֶךְ בְּמִים עֲמוּקִים (אוֹת ג) כָּתַב שְׁאֵין בִּזְוָה כְּדִי לִישֵׁב, כִּי גַם אֵילוֹ הִיָּה כָּתַב רַק 'תַּפְּלוֹת' הִיָּה כְּבֹר כָּלֹל בִּזְוָה גַּם בְּקִשָּׁת צִרְכּוֹ וְגַם בְּקִשָּׁת פְּרִטּוֹת, וּמוֹדֵעַ הַצּוֹרֵךְ לְהוֹסִיף גַּם 'בְּקָשׁוֹת'. וְכָתַב לְבֹאֵר שֶׁתַּפְּלוֹת'

דָּא כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל, דְּמִתְמָן אֲתַמְלִיא מִכְּלָא, כְּמוֹ דָּאֵת דָּאֵת אֲמֹר (קֵהֶלֶת א ז) כֹּל הַנַּחֲלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם, וְגו', קִנְיָן', דְּהִיא אֲפִיקַת לֹון לְבַתֵּר, דָּאֵת הוּא דְכַתִּיב (בְּרַאשִׁית ב ד) 'אֵלָּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם', בְּה' בְּרֵאָם, בְּגִינֵי כֵךְ 'מִלֵּאָה אֲרֶץ קִנְיָן'. [-כְּמוֹ רִבִּים הֵם מַעֲשֵׂי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְכוֹלָם סִתּוּמִים בְּחֲכָמָה, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב 'כוֹלָם בְּחֲכָמָה עֲשִׂית', כוֹלָם כְּלוּלִים בְּחֲכָמָה, וְלֹא יֵצֵאוּ לְחוּץ אֵלָּא בְּשִׁבְלִים יְדוּעִים אֶל הַבֵּינָה, וּמִשֶּׁם נַעֲשֶׂה הַכֹּל וְנִתְקַנָּן. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב 'וּבְתוֹבָנָה יִתְכַּנֵּן'. וְזֶהוּ כוֹלָם בְּחֲכָמָה', 'עֲשִׂית' בְּבִינָה, 'מִלֵּאָה אֲרֶץ, 'הָאָרֶץ' הִיא כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל, מַלְכוּת, שֶׁמַּחֲבִינָהּ הִיא מִתְמַלֵּאת בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא 'כֹּל הַנַּחֲלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם' הֵינּוּ הַמַּלְכוּת. 'קִנְיָן', שֶׁהַמַּלְכוּת מוֹצִיאָה אֶת כָּל הַנִּשְׁפַּע אֵלֶיהָ מִהַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב 'אֵלָּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם', בְּה' בְּרֵאָם דִּהִינּוּ בְּמַלְכוּת הַרְמוֹזָת לֵה' אַחֲרוֹנָה שֶׁבְּשֶׁם הוּי"ה נִבְרָא הַכֹּל. וְעַל כֵּן אֲמֹר הַפְּסוֹק 'מִלֵּאָה אֲרֶץ קִנְיָן', שֶׁהַמַּלְכוּת מִתְמַלֵּאת מִכָּל הַהַשְׁפָּעוֹת שֶׁמִּלְמַעְלָה].

3. **כֵּן** מִתְבָּאֵר בְּדַבְּרֵי הַפִּרְדָּס רִימוֹנִים (שְׁעֵר כ ג פ"ג). וְרֵאָה בְּדַבְּרֵי מוֹהֲרֵי"ל לַהֲלֵךְ (תוֹרָה מִט): מְבֹאֵר עֵבֶךְ חֲשִׁים בְּתַחֲלִיתוֹ, שֶׁכִּשְׁעֵשֶׁם יִתְבָּר רִצָּה לְבָרֹא אֶת הָעוֹלָם הִיָּה אֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין סוּף, וְלֹא הִיָּה מְקוֹם לְבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת. וְהוֹצֵר כִּיבֹוֹל לְעֲצָמוֹס אֹוֹר הָאֵין סוּף לְצַדִּיק, וְנַעֲשֶׂה חֲלָל הַפְּנוּי. וּבְתוֹךְ הַחֲלָל הַפְּנוּי הַזֶּה, בְּרֵאָ כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְכָל הָעוֹלָמוֹת נִבְרָאוּ עַל יְדֵי חֲכָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'כוֹלָם בְּחֲכָמָה עֲשִׂית'. וְעִיקֵר תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת הִיָּה בְּשִׁבִּיל הַמַּלְכוּת, הֵינּוּ כְּדִי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ. שֶׁזֶה אֵי אֲפֻשֶׁר כִּי אִם עַל יְדֵי הָעוֹלָמוֹת, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם. 4. **זִ"ל** הַפִּרְדָּס רִימוֹנִים (שְׁעֵר ו פ"ה): 'אוֹתָהּ מַחֲיָה אֶת כוֹלָם' (נַחֲמִיָּה ט ו), וּפִרְשׁוֹ רַז"ל 'אוֹתָהּ מַהוּה לְכוֹלָם', וְכֵן פִּירוּשׁ 'אוֹתָהּ מַחֲיָה אֶת כוֹלָם', וְהַכֹּל עֵינֵין אֶחָד, כִּי מֵאֲחֵר שֶׁהוּא הִיָּה אוֹתָם וְהַמְצִיאָם מִן הָאֵין יוֹכֵרָה שִׁיוּשְׁפַּעוּ מִמֶּנּוּ וְשׁוֹאֲבִים כָּלִם מִמֶּנּוּ חַיּוֹתוֹ, וְאַחֵר שֶׁהוּא מַחֲיָה אוֹתָם נִמְצָאוּ שֶׁהוּא מְמַצֵּאֵם וּמַהוּסֵם בְּכָל עַתָּה וּבְכָל רִגְעָה וּבְכָל שְׁעָה. וְהִנֵּה מַהוּה וּמַחֲיָה הַכֹּל עֵינֵין אֶחָד לָהֶם. וְעֵינֵין הוּא יוֹבֵן 'וּבִטּוֹב מִחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם תִּמִּיד מַעֲשֶׂה בְּרַאשִׁית', שֶׁהוּא שֶׁפַּע הַשּׁוֹפַע לְהַחֲיוֹתָם וְלַהּעֲמִידָם וְלַהּצִּיבָם בְּצִיּוֹנָם. וְאִם ח"ו יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת הַסְּתַלְקוֹת שֶׁפַּעוּ מֵהֶם

והחשיבות של ישראל. כי התורה נקראת 'אילת אהבים ויעלת חן' (משלי ה יב), שפועלה חן על לומדיה (עירובין נד:), ועל ידי זה נתקבלין כל התפלות והבקשות: **כי איש הישראלי צריך תמיד להסתפל בהשכל של כל דבר,**

ומתפללים, והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי שצריכין הן ברוחני הן בגשמי. כי עכשו בעונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על ידי התורה נתעלה החן

ביאור משולב

אבל על ידי עסק התורה נתעלה החן והחשיבות האמיתי של ישראל מן הקליפות^א, כי התורה נקראת 'אילת אהבים ויעלת חן' (משלי ה יב), ודרשו חז"ל (עירובין נד:): 'שפועלה חן על לומדיה'^ב, ועל ידי זה שנתעלה החן והחשיבות נתקבלין כל התפלות והבקשות^ג:

ענה יבאר מה הוא החן, ומה הדרך להשיגו, וכיצד מתקבלים על ידו התפילות והבקשות.

הסתכלות והתקשרות אל השכל שבכל דבר **כי איש הישראלי צריך תמיד להסתפל בהשכל** והחכמה האלקית של כל דבר בבריאה, שלא יראה רק את חיצוניות הדבר, דהיינו גשמיותו, אלא יתבונן ויסתכל

ומתפללים^ה. וזה לפי שעל ידי עסק התורה החן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם מתוך הקליפות^ו, ויש להם חן בפני כל מי שצריכין^ז, הן ברוחני - בפני שמים, שנשמעים ונתקבלים התפילות והבקשות שלו למעלה, הן בגשמי - אצל בני העולם^ח, ועל ידי שיש לו חן וחשיבות מתקבלות בקשותיו בפני מי שצריך.

כי עכשו בזמן הגלות, בעונותינו הרבים החן והחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם - אצל הגוים, שיש להם חן וכבוד, ואילו ישראל שפלים ונכבים, ואין להם חשיבות חן, בין למטה בעיני העולם ובין למעלה אצל השי"ת^ט.

מקורות וציטוטים

יא. כן פירש במים עמוקים (אות יח). שלפי שיש לו חן למעלה, נשתלשל מזה שיהיה לו חן גם למטה בעיני כל רואיו. וראה במקור חכמה שפירש 'חן ברוחני' היינו בקשות על רוחניות, ו'חן בגשמי' היינו בקשות על גשמיות.

יב. כן משמע בליקוטי תפילות. וביאור הדברים ע"פ המתבאר בהמשך הוא, שענין החן והיופי שיש בעולם בא מספירת החכמה שהיא האור והיופי והחן האמיתי. וכאשר ישראל מתקשרים ומתחברים אליו אזי מאיר עליהם החן ומקבלים כל מחסורם, אך כאשר ישראל אינם מקושרים אל החכמה, אזי הקליפות יונקים מן החן, והחן נופל ונעשה חן של שקר ואז יש חן ויופי לכל הבלי אמות העולם, והם מקבלים השפע מכל מי שצריכים [על דרך המובא בזוהר (ח"ב קנב): שבזמן שישראל בגלות עיקר השפע בא לעובדי כוכבים, וישראל מקבלים רק התמצית]. ראה אריכות בענין זה במים עמוקים (אות יט).

יג. היינו בין בכלליות כאשר ישראל עוסקים בתורה אזי יש להם חן וחשיבות בעולם, כמו שיהיה בשלימות לעתיד. ובין בפרטיות, העוסק בתורה יש לו חן וחשיבות בפני כל מי שהוא צריך. מים עמוקים (אות יג).

יד. לשון הגמרא: אמר רבי שמואל בר נחמני, מאי דכתיב 'אילת אהבים ויעלת חן' וגו', 'ויעלת חן' שמעלת חן על לומדיה. ומדוקדק ע"פ דברי רבינו מה שאמרו חז"ל שהתורה מעלה חן, כי ע"י התורה מתעלה החן מנפילתה. מקור חכמה.

טו. ולחלן יתבאר שאין המונה רק כפשוטה, שמעלת התורה היא שעל ידה מתקבלים בקשותיו, אלא שבדק התורה וקבלת התפילות, מתתקנת המלכות ומתחברת ומאירה באור החכמה.

טז. ראה במקור חכמה שדקדק בלשון 'איש הישראלי', כי ישראל אותיות 'לי ראש', כמובא לחלן (תורה כא). שהוא גילוי המוחין והחכמה האלוקית אותם צריך הוא לגלות בעולם הזה. עיי"ש עוד.

הכוונה לעבודת ומצות התפילה, הכוללת בין שבוו של מקום ובין בקשות על מילוי חסרונותיו. אמנם 'בקשות' הם רק על מילוי חסרון. ועל כן הוסיף רבינו תיבת 'בקשות' כדי לגלות כוונתו שעל ידי התורה גם מתמלא בפועל רצונו ובקשותיו, אך ודאי כלול בזה שמתקבלת תפילתו לנחת רוח ורצון למעלה ועושה את תיקוני התפילה בעולמות העליונים. עוד כתב לבאר ש'בקשות' כולל בין מה שמבקש מהשי"ת ובין מה שמבקש מבני אדם, מה שאין כן תפילות הם רק להשי"ת, ור"ל שעי"י התורה מתקבלות גם הבקשות שמבקש מבני אדם, וכמו שכתב שעי"י התורה זוכים לחן בין ברוחני ובין בגשמי.

ה. עיקר הדבר מפורש בגמרא (ברכות לב:) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, כל המאריך בתפלתו ומענין בה סוף בא לידי כאב לב וכו'. מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנאמר (משלי יג יב) 'ועץ חיים תאווה באה', ואין 'ועץ חיים' אלא תורה. וכן מפורש בזוהר (ח"א רב): מאן דבעי דקודשא בריך הוא יקבל צלותיה, ישתדל באורייתא, עי"ש. וכאן מבאר רבינו את שורש הדבר שזהו בגלל תיקון החן. מים עמוקים (אות דה-) ומקור חכמה.

ז. יתכן לבאר שכתב 'נתעלה' כנגד החן, ו'נתרומם' כנגד החשיבות, כי 'נתעלה' שייך יותר כלפי החן שעליו נאמר 'יעלת חן', ודרשו חז"ל שמעלה חן וכו', שנפל החן וצריך להעלותו, אבל על חשיבות שייך יותר לומר 'שנשפל', כי שפלות הוא היפך חשיבות, ועל זה שייך הלשון שנתרומם. מים עמוקים (אות יז).

י. במים עמוקים (אות טז) כתב שממשמעות הדברים נראה שעיקר תקומת והתרוממות החן דקדושה הוא כשהעו"ם עצמם יכירו ויודו בחינם וחשיבותם של ישראל, שעל ידי זה יוצא החן שהוא בחינת מלכות דקדושה מן הגלות. ועיין בענין זה עוד לחלן לגבי הפסוק 'כי חנני אלקים'.

הַדָּבָר. כִּי הַשֶּׁכַּל הוּא אֹר גָּדוֹל וּמֵאִיר
לֹא בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קטל מ ב)
'חֲכֻמַּת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו'. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב,

וּלְקָשֶׁר עֲצָמוֹ אֶל הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכַּל שֵׁשׁ
בְּכָל דָּבָר, כִּדְּי שֵׁאִיר לֹא הַשֶּׁכַּל שֵׁשׁ בְּכָל
דָּבָר, לְהִתְקַרֵּב לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי אוֹתוֹ

ביאור משולב

בריאתו אשר ברא בחכמתו¹, ומֵאִיר לֹא בְּכָל דְּרָכָיו - שידע
כיצד לנהוג בכל דרך שהולך בה², וכיצד יוכל להתקרב אל
השי"ת בדרך שהולך ובמעשה שעושה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהל ח
א) 'חֲכֻמַּת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו', שהחכמה הקדושה מאירה לפני
מי שזוכה להשיגה³, ומסייעת לו למצוא בכל דבר את השי"ת,
ואת הדרך לעובדו בדבר ההוא ולהתקרב אליו על ידי כך.

דרגת יעקב אבינו להסתכל ולהתקשר אל
השכל שבכל דבר

וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב - מדרגתו וענינו של יעקב, שהיה
מתבונן בכל דבר על השכל והחכמה שבו, והחכמה

שמלוכש בכל דבר בבריאה שכל וחכמה אלוקית שמחיה
ומהוה אותו⁴, כדי שיתגלה ממנו כבוד ה', שזהו תכלית
הדבר, כמו שאמר חז"ל (אבות פ"ו מ"א) 'כל מה שברא
הקב"ה לא בראו אלא לכבודו'⁵. וּלְקָשֶׁר עֲצָמוֹ אֶל
הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכַּל שֵׁשׁ בְּכָל דָּבָר - עליו להתקשר
ולהתחבר אל השכל, ששכל זה ינהיגו בכל מעשיו⁶, וזהו
כִּדְּי שֵׁאִיר לֹא הַשֶּׁכַּל שֵׁשׁ בְּכָל דָּבָר, כיצד לְהִתְקַרֵּב
לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר.

כִּי הַשֶּׁכַּל הוּא אֹר גָּדוֹל⁷, כי הוא אור החכמה והשכל של
הבורא יתברך בעצמו הנמצא בכל דבר ודבר מחלקי

מקורות וציטוטים

ונוראים הרבה מאד מאד, מה רבו מעשי ה'. ואפילו בזה העולם לבד עצמו
נפלאות ה', אשר ברא דוממים וצומחים וכו', ומי יוכל לשער גדולת ה' שיש
בבריות של זה העולם, מכל שכן שאר העולמות, והכל כאשר לכל לא נברא
אלא בשביל ישראל וכו'. ועל כן יש בודאי בכל דבר ודבר שנברא בעולם
בחינת התכלית, כי בכל דבר ודבר יש בו התחלה וסוף, דהיינו ההתחלה
ממקום שנתשלש בהשתלשלות עד שנתגשם ונתהוה בזה התמונה
והדמות, וגם יש בו בחינת התכלית והסוף שבשביל זה נברא, דהיינו
שיכולין ישראל להעמיק עיונם ולדעת ולהתבונן בפרטי הבריאה, בתבנית
האיברים ובנין וקומה ודמות וכו' של כל דבר ודבר, להתבונן בהם גדלות
הבורא יתברך, ולעבדו יתברך על ידי זה. וכן למעלה מעלה עד התכלית,
ששם נסמך אותו הדבר אל התכלית, כי כל דבר ודבר יש לו אחיזה
בהתכלית שבשבילו נברא, שעל ידי דבר זה יכולין להשיגו יתברך ולעבדו
עד אותו התכלית, ששם נסתיים אותו הדבר ונסמך אל התכלית. וצריך כל
אחד להעמיק עיונו בזה, לדעת ולהכיר גדולת הבורא בכל דבר ודבר
בתבניתו ודמותו, בפרטיות איבריו ובניינו וכיוצא בזה, ולעבדו יתברך בזה,
עד אשר יבוא לבחינת התכלית של אותו הדבר וכו'. עיי"ש עוד.

וראה עוד מענין עבודה זו בספר בעש"ט עה"ת (פר' בראשית אותיות
לו-לט) ובספרי המגיד ותלמידיו (צוואת הריב"ש אות ז, מגיד דבריו ליעקב
אות ער, מאור עינים פר' בראשית ד"ה בראשית הא'). וראה ביושר דברי
אמת (קונטרס א' אותיות טז-יז).

יח. ראה להלן (תניא תורה יב): כי דע, כי שורש כל הבריאה הוא
הכבוד, כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, כמו
שכתוב 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו' וכו'. ומאחר שהכל נברא
בשביל כבודו יתברך, נמצא שכבודו יתברך הוא שרש כל הבריאה. ואף
על פי שכולו אחד, על כל זה בהבריאה יש חלקים, ובכל חלק וחלק
מהבריאה יש בו בחינת כבוד מיוחד, שהוא שרשו כנ"ל.

יט. כי לא די בהסתכלות על השכל בלבד בכדי שיאיר לו השכל, אלא
צריך שיחבר אליו את כל הנהגתו ועניניו, שבכל עניניו יתן דעתו וליבו
אל פנימיות השכל שבהם כדי להתנהג על פיהם. מים עמוקים (אות כג).

כ. ביאור הליקוטים.

כא. היינו בין בדרכיו בעבודת ה', ובין בדרכיו בעניני גשמיות, עיי'
ההתקשרות לחכמה וזכה לידע כיצד לעבד את ה' באותו דבר. מקור חכמה.
כב. פנינו יתפרש כמו לפניו, שהחכמה מאירה לפני האדם ומאירה
לו את דרכו.

יו. וכאמור לעיל שכל הבריאה היא השתלשלות מספירת החכמה,
והחכמה היא מהוה ונותנת חיות בבריאה בכל עת ורגע. ותכלית הבריאה
היא כדי שיכירו אותו ויתקרבו אליו ויעבדוהו, נמצא שכל דבר נברא עם
חכמה ושכל כזה שיוכל להכיר על ידו את השי"ת. ועל כן הזוכה להשיג
בהתבוננות בכל דבר מה הוא שכל השי"ת שנמצא בדבר ההוא, יודע
כיצד להתקרב אל השי"ת באותו דבר.

וכך כתב בליקוטי הלכות (פקדון ה"ד אות ג, כא), שיתבונן בכל דבר שרואה
שיש בו חכמה וחיות אלקית מהבורא בעצמו יתברך שברא אותו
בחכמתו, ולהתקרב על ידי זה לה' יתברך. כי כל מה שברא הקדוש ברוך
הוא לא בראו אלא לכבודו כדי לזכות להכיר אותו ולעבדו על ידי כל
הדברים שבעולם [והוא כעין מה שכתב רבינו להלן (תורה יט) שהצדיק
זוכה לראות בכל דבר 'אותיות' רוחניים], אלא שענין זה הוא גבוה ונעלם
מאד מבני אדם וכו' עיי"ש.

ובקיצור ליקו"מ ביאר, שיתבונן האדם בכל הדברים והמאורעות
שמרחשים עמו, למצוא בהם רמזים שהשי"ת שולח לו להתקרב אליו.
וראה להלן (תורה נד) בענין זה: וכל יום יש בו מחשבה דבור ומעשה,
והקדוש ברוך הוא מצמצם אלקותו מאין סוף עד אין תכלית עד נקודת
המרכז של עולם הגשמי שעומד עליו, ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור
ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום. ומליבש לו בזאת המחשבה
דבור ומעשה שמזמין לו רמזים כדי לקרבו לעבודתו. בכך צריך להעמיק
מחשבתו בזה, ולהגדיל ביתו, ולהבין מהו הרמיזות בפרטיות, שמלוכש
בזאת המחשבה דבור ומעשה של זה היום שהזמין לו השם יתברך. הן
מלאכה או משא ומתן, וכל מה שמזמין לו השם יתברך בכל יום, צריך
להעמיק ולהגדיל מחשבתו בזה, כדי להבין רמיזותיו של השם יתברך
אך ההגדלות השכל בזה, צריך להיות במדה, שלא יצא מגבול הקדושה,
רק לפי שכל אנושי שלו כן יגדיל המחשבה בזה, וכן לא יסתכל בזה
למעלה ממדרגתו, כי 'במופלא ממך אל תדרוש' (תהיגה יג).

ובמי הנחל ביאר הכוונה, כי כל דבר נברא בחכמה כמו שנאמר 'כולם
בחכמה עשית', ויש בכל דבר חכמה שחייבה חכמתו יתברך שמו שזה
הדבר יברא בזה הכח ובזה התמונה ובזה הטבע, ויכולין להכיר עיי"ז גדולת
השי"ת כמו שנאמר 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית'. וצריך כל אחד
להסתכל על החכמה הזאת ולהכיר עיי"ז גדולת השי"ת ולהתקרב לשי"ת
עיי"ז. וראה להלן (תניא תורה לט) בענין זה: כי באמת הדבר נפלא ונורא מאד,
אשר ברא השם יתברך את כל הבריאה, שיש בה כמה וכמה דברים נפלאים

כִּי יַעֲקֹב זָכָה לְבְכוּרָה שֶׁהוּא רִאשִׁית, הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת 'וְאֶרֶח צִדִּיקִים כְּאֹר נִגְה הוֹלֵךְ וְאֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם' (משלי ד יח), שְׁדֶּרֶךְ הַצִּדִּיקִים הֵרִי הוּא כְּאֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר בַּהֲדַרְגָּה, מִתְחִילַת הַיּוֹם בַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר, שֶׁאֵז הוּא אֹר חֹלֶשׁ, וְהוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק עַד שִׁכּוֹן הַיּוֹם בְּשִׁלְמוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהוּא בַּחֲצֵי הַיּוֹם. וְרַצָּה לִמְדָּה שֶׁהַצִּדִּיקִים בְּכָל עֵת יִשְׁכְּלוּ יוֹתֵר לַעֲמֹד עַל דַּעַת הַתּוֹרָה^{כז}. וּמִבּוֹאֵר בַּפְּסוּק זֶה הִקְשֵׁר וְהַשְׁמִיכוֹת שֶׁבִין הַחֲכָמָה הַמֵּאִירָה אֶת דְּרֹךְ הַצִּדִּיקִים וּבִין הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִירָה עַל הָאָרֶץ.

בִּיאֹר מִשׁוּלָּב

הַחֲכָמָה לֹא בְּכָל דְּרָכָיו. כִּי יַעֲקֹב אֵף שֶׁלֹּא הָיָה בְּכוֹר בְּדֶרֶךְ הַטֵּבֵעַ זָכָה לְבְכוּרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה לג) 'וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב', וְזֶה לְפִי שֶׁהָיָה מִתְבָּנֵן בְּכָל דָּבָר עַל הַשֶּׁכֶל וְהַחֲכָמָה הָאֱלֹקִית שָׁבוּ וּמִתְקַשֵּׁר אֵלָיו. וּבְכוֹרָה מוֹרָה עַל חֲכָמָה, לְפִי שֶׁהַבְּכוֹרָה הוּא נִקְרָא רִאשִׁית כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כא יז) 'כִּי הוּא רִאשִׁית אוֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה', שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲכָמָה - רִאשִׁית הוּא כִּינוֹי לַחֲכָמָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתַרְנוּ (תְּהִלִּים קיא י) 'רִאשִׁית חֲכָמָה', וְרִמּוֹז שֶׁהַחֲכָמָה נִקְרָאת רִאשִׁית^{כח}. וּבִזְוָה מִתְבָּאֵר שֶׁרִאשִׁית הַנֶּאֱמָר אֲצֵל הַבְּכוֹרָה, רִמּוֹז שֶׁהַבְּכוֹרָה הִיא בְּחִינַת חֲכָמָה. וְזֶה בְּחִינַת מֵה שֶׁאִמְרָנוּ עָשׂוּ עַל יַעֲקֹב 'הַכִּי קִרָּא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים' (בְּרֵאשִׁית כז לו) 'וְתִרְגְּמוּם אוֹנֶקְלָוִס וַיַּחֲכַמְנִי', הֵרִי שֶׁשֵּׁם יַעֲקֹב מוֹרָה עַל הַחֲכָמָה^{כט}.

אֹר הַחֲכָמָה הִיא בְּבִחִינַת שֶׁשֵּׁם וְאוֹת ח'. וְהָאֹר שֶׁל הַחֲכָמָה שֶׁמֵּאִיר אֶדָם בְּכָל דְּרָכָיו כְּנִל זֶה

וְאֹר וְחַיּוֹת הַחֲכָמָה הַמֵּאִירָה אֶדָם אֶת הַדֶּרֶךְ לְהִתְקַרֵּב לְהַשְׁמִיט זֶה בְּחִינַת הָאוֹת ח', כִּי חַיִּית הוּא לְשׁוֹן חַיּוֹת^ל. כִּי הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכֶל הוּא הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל דָּבָר, שֶׁהַחֲכָמָה הוּא רִאשִׁית כָּל דָּבָר, שֶׁמִּסְפִּירַת הַחֲכָמָה נִתְּחַוָּה

מִקְרוֹת וְצִיּוֹנִים

וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי שֵׁם, שֶׁהִיא יִצְחָק חֲרָד וְכו', עַד שֶׁאִמְרָנוּ לֹא עָשׂוּ שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּכוֹרָה, אִזְּאִי אִמְרָנוּ יִצְחָק אִם כֵּן כִּדּוֹן בְּרַכְתִּי אוֹתוֹ, גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה. הֵינּוּ כִּי מֵאֲחֵר שֶׁכָּבַר זֶכָה לְבְכוּרָה, שֶׁהִיא הַשֶּׁכֶל בּוֹדֵאי מִגִּיעַ לוֹ מִמִּילָא גַם הַבְּרִכוֹת וְהַעֲשִׁירוֹת וְכָל טוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת. כִּי הַגִּשְׁמִיּוֹת טַפֵּל וּבִטֵּל אֶל הַשֶּׁכֶל, שֶׁהִיא הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל דָּבָר. אִזְּנִירַעַם וְכֵסַע עַל לִקְיַחַת הַבְּכוֹרָה עַל יְדֵי יַעֲקֹב, וְזֶהוּ שֶׁאִמְרָנוּ 'וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים', שֶׁבִּשְׁתֵּי הַפְּעָמִים שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ [-אֶת הַבְּכוֹרָה וְאֶת הַבְּרִכָּה] הִיָּה זֶה מַחֲמַת שֶׁזֶכָה לַחֲכָמָה [וַיַּצְוִינוּ בֹּזֵה מֵה דְאִיתָא לְהֵלֶן (תּוֹרָה כז): וַעֲיָקֵר הַבְּרִכָּה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהֵימִידִים הֵם שֶׁכָּל, וְכִשְׁבָּאִים לְמִטָּה נִעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ].

כָּה. רִאָּה בְּרֵאשִׁית רַבָּה (פד יא): בִּשְׁעָה שֶׁאִמְרָנוּ יוֹסֵף 'וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ', אִמְרָנוּ יַעֲקֹב מִי גִילָה לוֹ שְׁמִי שֶׁשֵּׁם. וּבִזְוָה (ח"א קמו:): 'וְזִרְחַ הַשֶּׁמֶשׁ' דָּא יַעֲקֹב. וְהִנֵּה בִזְוָה (ח"ג רלו): אִיתָא שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ הוּא עֲמוּדָא דְאַמְצִיעִיתָא [תַּפְּאֶרֶת], וְכֵן אִיתָא שֵׁם (ח"ב קסט): לְגַבִּי יַעֲקֹב אֲבִינוּ. וְעַל פִּי מֵה שֶׁיִּתְבָּאֵר לְהֵלֶן בְּכָמָה מִקְוִמוֹת, יֵשׁ לְבֹאֵר שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ הֵם בְּבִחִינַת חֲכָמָה, מַחֲמַת שֶׁהֵם מְקוֹשְׁרִים אֶל הַחֲכָמָה וְהֵם מְשַׁפְּעִים אֶת אֹר הַחֲכָמָה לְמִדְרִיגוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת מֵהֵם, כִּידוּעַ שֶׁסְּפִירַת הַתַּפְּאֶרֶת הִיא הַמְקַשֶּׁרֶת אֶת הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת עִם הַתַּחֲתוֹנוֹת (רִאָּה זִוֵּהר ח"ג רכז), וְרִאָּה עוֹד בִּזְוָהר (ח"ב קעט): וְרִאָּה עוֹד בְּמִים עֲמוּקִים (אוֹת מ. פד).

כָּז. ע"פ מִצְוֹת דּוּד. וּר"ל שֵׁשׁ כְּמָה וְכָמָה דְּרָגוֹת בַּהֲשָׁגָה אֹר הַחֲכָמָה, וַיִּתְבָּאֵר עֵינֵן זֶה עוֹד לְהֵלֶן.

כָּח. כָּל אוֹת בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ בְּשׁוֹרֶשֶׁהּ הִיא מִדְרָגָה וּמִדָּה רֹחוּנִית עֲלִיּוֹנָה, שֶׁעַל יְדֵהּ נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט אֹר הַשְׁמִיט בְּעוֹלָם [וְכִנְגָּה זֶה מִכּוֹן צוֹרֵת כָּל אוֹת, לְפִי הַתְּפַשּׁוֹת וְהַתְּלִיגוֹת הַדַּעַת הַנִּעֲשֶׂה עַל יְדֵהּ. שֶׁרֵךְ מֵאִמְרָנוּ

כָּח. כְּמוֹבָא בִּזְוָהר (ח"ב קכא): חֲכָמָה אֲקִרִי רִאשִׁית, דְּכָתִיב (תְּהִלִּים קיא י) 'רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה'". וְכֵן הוּבָא לְעֵיל מִדְּבָרֵי זִוֵּהר (ח"א לא): שֶׁסְּפִירַת הַחֲכָמָה הִיא רִאשִׁית הַבְּרִיאָה, וּמִמֶּנָּה נֶאֱצַל וְנִשְׁתַּלְשַׁל כָּל הַבְּרִיאָה. וְזֶהוּ אֲשֶׁר תִּרְגְּמוּ בְּתִרְגוּמוֹ 'יְרוּשְׁלָיִם' 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים' 'בְּחֻכְמוֹתָא'. עוֹד אִיתָא בְּתִיּוֹקֵנוּ זִוֵּהר (תִּיּוֹקֵנוּ יד ל): חֲכָמָה עֲלִיָּא עֲלֵה אֶתְמוֹר (שְׁמוֹת יג ב) 'קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר', דְּכָל בְּכוֹרִים עַל שְׁמָה אֶתְקִרְאוּ, וּשְׁכִינַתָּא מִתְּמָן אֶתְקִרְיָאֵת בְּכוֹרָה, חֲכָמָה וְדָאִי עֲלֵה אֶתְמוֹר (יִחְזָקָא מִד ל) 'וִרְאשִׁית כָּל בְּכוֹרֵי כָל' [-עַל הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה נֶאֱמָר 'קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר', שֶׁכָּל הַבְּכוֹרִים עַל שְׁמָה נִקְרָאוּ, וְהַשְׁכִּינָה מִצִּידָה גַּם כֵּן נִקְרָאת בְּכוֹרָה, עַל הַחֲכָמָה וְדָאִי נֶאֱמָר 'וִרְאשִׁית כָּל בְּכוֹרֵי כָל', כִּי הִיא הַבְּכוֹרָה לְכָל הַבְּכוֹרִים].

וּבִּיאֹר הַלִּיקוּטִים (אוֹת א) מִבְּאֵר אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק 'רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה'". ע"פ הַמִּבְּאֵר לְהֵלֶן שֵׁשׁ לְהַקְדִּים אֶל הַחֲכָמָה אֶת הִירָאָה שֶׁהִיא הַצְמִצּוּם מִדַּת מַלְכוּת, כְּמוֹבָא בִּזְוָהר (ח"ג קח): כְּמָה דָּאִתָּא אִמְרָנוּ 'רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה', וְדָא מַלְכוּת שְׁמִים. וּבְתִיּוֹקֵנוּ זִוֵּהר (תִּיּוֹקֵנוּ לג עז): יִרְאֵת ה' דָּא שְׁכִינַתָּא מַלְכוּת קִדְשִׁיא.

כָּח. וְהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק הוּא: 'אֶת בְּכוֹרֵי לֶקַח וְהִנֵּה עֵתָה לֶקַח בְּרַכְתִּי'. וּבַפְּסוּק זֶה יֵשׁ ב' רִאשִׁיּוֹת: א. שֶׁיַּעֲקֹב זָכָה לַחֲכָמָה, כִּי הֵשֵׁם 'יַעֲקֹב' הוּא מִלְשׁוֹן חֲכָמָה. ב. שֶׁהַבְּכוֹרָה תְּלוּיָה בַּחֲכָמָה, כִּי עָשׂוּ אִמְרָנוּ שֶׁיַּעֲקֹב נִטַּל מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּכוֹרָה עַל יְדֵי חֲכָמָה.

וּבִיאֹר בְּלִיקוּטֵי הַלְכוֹת (פְּקוּדֵי ה"ד אוֹת ט) הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהִיָּה עִם עָשׂוּ ע"פ הַמִּבְּאֵר בְּתוֹרָה זֹו, שֶׁהִיָּה עֲשִׂיָּה סְבוֹר שֶׁבְּכוֹרָה הִיא שֶׁכָּל רוּחִי בְּלִבָּד בְּלִי גִשְׁמִיּוֹת, וְלִכֵּן בִּיזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כִּי לֹא הִיָּה חֲפִץ בַּתְּבוּנָה רַק בַּהֲתַלְלוּת לְבוֹ. אֲבָל אַחֵר כֵּךְ נִדְּעָה לוֹ שֶׁהַבְּרִכוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת גַּם הֵן תְּלוּיוֹת בַּבְּכוֹרָה, כִּי הַשֶּׁכֶל וְהַחֲכָמָה הוּא עֵיָקֵר הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבְּעוֹלָם. וְזֶהוּ שֶׁאִמְרָנוּ יִצְחָק (בְּרֵאשִׁית כז לג) 'גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה',

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהל' ז יב) 'הַחֲכָמָה תִּחְיֶה' אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל יָדִי בְּחִינַת נו"ן שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב יז) 'לִפְנֵי שָׁמֶשׁ יִגֹּן שְׁמוֹ',

ביאור משולב

העולמות לקבל את ההארות העליונות, ומשפיעה אותם לכל העולמות^{כא}. וכך גם האדם, בכדי שיוכל לקבל את ההארה מספירת החכמה עליו לתקן אצלו את מדת המלכות, דהיינו שיבטל שכלו ודעתו אל אור החכמה הנמצא בכל דבר, וכאשר תהיה מדת המלכות מתוקנת אצלו, אזי יזכה לקבל את אור החכמה במדה הראויה, ותאיר לו בכל דרכיו^{לב}.

ותיקון המלכות הוא בחינת האות נו"ן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב יז) 'לִפְנֵי שָׁמֶשׁ יִגֹּן שְׁמוֹ'

ונעשו כל הדברים בכריאה, והיא החיות של כל דבר בכריאה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהל' ז יב) 'הַחֲכָמָה תִּחְיֶה בעליה' ^{כה}.

צריך לקבל את אור החכמה בצמצום ובמדה נכונה בחינת מלכות אות נ'

אֶךְ מִחֲמַת שְׁאוֹר הַשֶּׁכֶּל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל יָדִי בְּחִינַת נו"ן, שֶׁהִיא בְּחִינַת ספירת המַלְכוּת. הספירה האחרונה מעשרת הספירות נקראת מלכות, והיא מקבלת את האורות והשפע מן הספירות העליונות ומצמצמת אותם בכדי שיוכלו

מקורות וציטוטים

אלו הספירות שיהא לה רשות להוריק ברכות ולהשפיע לתחתונים אלא דרך המלכות הנקראת בת שבע בלבד, לפי שהיא המקשרת את כל הספירות, שאם היו הספירות מוריקים שפעם שלא דרך המלכות היה נגרם פירוד. ועל כן אין רשות לספירות להוריק שפעם לשום מקום שלא דרך המלכות. ועל כן נאמר על המלכות 'אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אם בזאת', 'בזאת יבא אהרן אל הקדש', שאין רשות לנביא ולחכם לידע למעלה שום ידיעה, אלא דרך המלכות הנקראת 'זאת'.

ל. **וביאר** בליקוטי הלכות (פקדון ה"ד אות ד), שאין הכוונה שאין לידע ולהשכיל ולהבין את הדעת והחכמה האלקית ומה רצון השי"ת, ולהיות כבהמה שאין לה דעת, ובדאי מצוה לחקור וללמוד את השכל והחכמה האלקית שבכל דבר. אלא שאף כאשר זוכה להשכיל ולידע בחכמת השי"ת, זוהר שלא יצא חוץ למודיגות מחמת תבערת לבו, ולא יסמוך על שכלו לומר שזכה להשיג את החכמה האלקית, ולנהוג על פיה, אלא ידע עצמו שעל אף ההשגות והידיעות הגדולות שלו, עדיין אינו יודע כלום מן החכמה האלקית העליונה, כי דעתו מעורבת בסיגים, ויכול לבא מתוך זה לידי עבירות בעוד שסבור שעושה מצוות [ולהלן 'יורחב בענין היצח"ר המתלבש במצוות], אלא ישים עצמו כבהמה וכמי שאינו יודע, ויילך בתמימות ע"פ דרך התורה וגילוי דעת השי"ת וחכמתו הקדושה ע"י הצדיקים, ויצפה ויכסוף לקבל מהשי"ת את אור השכל, וזה הוא הכלי לקבל עוד מהשכל האלקי. וזה בחינת 'אמרות' אחכמה והיא רחוקה ממני' (קהל' ז ג), שעיקר החכמה הוא שישכיל שהחכמה רחוקה ממנו, וכמו שאמרו רז"ל (סוטה כא:) 'אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כאינו יודע', וכמו שאומר דוד המלך (תהלים עג כב) 'אני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך', וכמו שאמר רבינו (שיחות הר"ן סי' טו) על פסוק 'כל אשר נתן ה' חכמה בהמה' (שמות לו א) שהיא חכמה גדולה לעשות עצמו כבהמה. אמנם גם מי שלא זכה לשכל ודעת, לא יחשוב בדעתו שמחמת שאינו רואה ואינו מביין את השכל הרוחני, אין השכל קיים. אלא יאמין שאפילו שאינו רואה ולא יודע מזה כלום, אין ידיעתו חשובה כלל, ובאמת יש בכל דבר שכל גדול ונפלא, ועל ידי אמונה זו, זוכה להתקשר אל השכל הקדוש, וזוכה שמאיר לו בכל דרכיו להתקרב להשי"ת. וראה בענין זה עוד בליקוטי הלכות (אומנין ה"ד אות א).

עוד מבואר בדבריו (עיי"ש סעיפים ו-ח) שבכלל זה מה שעוברים על האדם צרות ויסורים והסתר פנים, שדרך האדם ליפול לקטנות המוחין,

רשב"י (דף ט.) ע"ש]. והאות ח' הוא כנגד החכמה העליונה. וכן הוא בתיקוני זוהר (תיקון ס"ה צו:) ח' חכמה. ואמנם במקום אחר בזהר (ח"ג רמח) ובתיקון"ז (תיקון כא סא) איתא שאות ח' היא בינה שהיא הספירה השמינית מלמטה למעלה. וראה בפרדס רימונים (שער כז פ"א) שכתב ליישב שהח' אמנם היא בינה, אלא שהוא משום שהיא השפעת החיות לכל הספירות מן החכמה שהיא מקור החיות השופעת בה, ועפ"ז מתבאר שהח' הוא חיות הבא מן החכמה, ונשפע ע"י הבינה. ור"ל שמן הח' יוצא ומתגלה אור החכמה, ומחמת שאור החכמה גבוה וסתום מאד, אי אפשר לשום אדם להשיגו בשכל, ורק לאחר שירד למדרגת הבינה הוא מתחיל להצטמצם ולהצטטיר, ומשם יכול השכל לקבל בו איזה תפיסה, וכמ"ש להלן (תורה לח) בשם הזהר (ח"א יד.) דכל נהורין אתפרעין ואתגליין מינה. וכן מודקדק לשון הזהר (ח"ב כג): ח' נהירו דחכמתא וכו'. ושם: מח' נהיר יו"ד דהיא חכמה. כלומר החכמה עצמה מרומוזת באות י', ומן הח' יוצא ומתגלה אורה. וכן מתבאר בתיקוני זוהר (תיקון סה צו.) שהוזכר לעיל: ח' חכמה כ"ח מ"ה, כללא דשמיא קדישא, ח' איני כגוונא דאימא עלאה דאיהי תמינאה לעשר ספירן מתתא לעילא, וחכמה בה אשתמודע, ועלה אתמור עץ חיים היא למחזיקים בה'.

ב. **וגלמד** מפסוק זה שהחכמה העליונה היא עיקר החיות, שעל ידה מתקיימים כל הדברים שבעולם. עוד מבואר מפשטות הכתוב שכל כמה שזוכה האדם להשיג ולקנות חכמה, כך מקבל יותר חיות לנפשו. וכן כתב בליקוטי הלכות (פקדון ה"ד אות יח:) כי עיקר החיים על ידי שמתקשר הדבר לשרשו שהוא החכמה, שהוא חיותו ופנימיותו, כמו שכתב 'החכמה תחיה' וכו'. היינו כי עיקר החיים הוא חבור הגוף והנפש, ועל כן עיקר החיים באמת הוא כשמתקשרין החיצוניות אל הפנימיות שהם בחינת גוף ונפש וכו'. על כן הזהיר אותנו ה' יתברך מאד על שמירת התורה, כמו שכתוב 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם וכו' כי היא חייכם' וכו', כי עיקר החיים על ידי התורה שעל ידה מקשרין החיצוניות אל הפנימיות שזה עיקר החיים.

כ. **ז"ל** התיקוני זוהר (תיקון ד טו:) ולית ספירה מכלהו ספירן דיהא לה רשו לארקא ברכאן ולאשפאע לתתאין אלא בבת שבע, בגין דאיהי קשורא דכלהו ספירן, דאי ספירן הוו מריקין לבר מינה הוה פירודא. ובגין דא לית רשו לארקא ספירה לשום אתר בר מינה לגבי תתאין. ובגין דא אתמר בה 'אל יתהלל חכם בחכמתו וגומר כי אם בזאת' (וימיה כ טב), 'בזאת יבא אהרן אל הקדש' (ויקרא טו ג), דלית רשו לנביא וחכימא למנדע לעילא שום מודע אלא בה [ואין ספירה מכל

וּפְרַשׁ רַשִׁי לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְבָּנָה אֵין לָהּ אֹר מַעֲצָמָה כִּי אִם מֵהַשֶּׁמֶשׁ (וְהָיָה ח' ט"ו לנח). וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דְּלִית מֵהַשֶּׁמֶשׁ (וְהָיָה ח' ט"ו לנח).

ביאור משולב

לקבל עול מלכות שמים באמת ובאמונה שלימה, ויצמצם דעתו ויסלק כל חכמתו לגמרי כאילו אין לו שכל עצמו כלל, וימאס בכל החכמות ושכליות חיצוניות, ורק יצפה וינסוף וישתוקק לקבל אור וחיות מהשכל והחכמה שיש בכל דבר^ל. ואף מי שאינו רואה השכל בכל דבר, יאמין שבדאי נמצא בכל דבר שכל אלוקי שמחיה אותו ועל ידו הקב"ה מנהיג את הדבר כרצונו, וזהו תיקון מדת המלכות שלו. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה מֵה שְׁנֵי הַחֲמִשָּׁה (ישעיה ל כו) על הזמן שלעתידי לבא שיהיה 'אור הלבנה באור החמה', שזוכה שיאיר לו החכמה והשכל בכל דרכיו, ולא יראה בכל הדברים והמאורעות רק את החכמה האלוקית, וכמו שיהיה לעתיד לבוא^ל.

וּפְרַשׁ רַשִׁי שִׁינוֹן הוּא 'לְשׁוֹן מַלְכוּת', כִּי 'נֶוֹן' הוּא מִשְׁמַעוֹת שֶׁל מַלְכוּת כִּמְ"ש (שם ער ח) 'אִמְרוּ בִלְבָב נִינִם יְחַד', וְהַכוּנָה שֶׁם לִמְלָכִיהֶם^ל. וְעַפְ"ז מְבֹאֵר שֶׁהָאִתּוֹ נֶוֹן רֹמֶזת עַל מִדַּת הַמַּלְכוּת^ל.

מידת המלכות היא בחינת לבנה המקבלת מהשמש

ומדת המלכות, שהיא עשיית כלי לקבלת אור החכמה וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה. כִּי הַלְבָּנָה אֵין לָהּ אֹר מַעֲצָמָה כִּי אִם מֵהַשֶּׁמֶשׁ^ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת מִדַּת הַמַּלְכוּת, דְּלִית לָהּ מִגְרָמָה בָּרוּם [שֶׁאֵין לָהּ מַעֲצָמָה שׁוּם אֹר וּשְׁפַע] אֶלָּא מֵהַשֶּׁמֶשׁ לְשׁוֹן הַחֲמִי"ת שֶׁהִיא בְּחִינַת חֲכָמָה, בְּחִינַת שְׁמִשׁ בְּצ"ל. וְכֵן הָאָדָם צָרִיךְ

מקורות וציונים

נִתְחַזַּק וְנִתְרַוֵּם שְׁכֻלּוֹ, כִּי 'כִּשְׁזָה קֶם זֶה נֹפֵל'. וְעַי"ז זֹכֶה לְצִאָת מַעַט מִן הַקְּטָנוֹת וּלְקַבֵּל קֶצֶת שְׁכֻלּוֹ. ב. בִּזְמַן שֶׁמִּקְבֵּל שְׁכֻלּוֹ, צָרִיךְ לִסְיִיגוֹ וּלְגַדְרוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבִחִינַת רִיבּוֹי אֹר, וְלֹא יִהְיֶה אֶת הַגְּבוּל לַחֲקוֹר וְלַהֲסַתֵּכֵל לַמַּעֲלָה מִמְּדֻרְגָּתוֹ, וְעַל כֵּן יִבְטֵל עֲצֻמוֹ שֶׁעַל אֵף הַהֲשָׁגוֹת וְהִידִיעוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁלוֹ, אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוֹם, בְּבִחִינַת 'אִמְרַתִּי אַחֲמָהּ וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי', וְיִצְפֶּה בְּכָל עֵת לְקַבֵּל מִן הַחֲכָמָה. וְכַתֵּב שֶׁעַל זֶה רֹמֵזִים כְּפִילוֹת הַנוּנִים שֶׁנִּמְצָא בְּתִיבַת 'נֶוֹן', וְגַם בָּאוֹת נֶוֹן עֲצֻמוֹ יִשְׁנֵם שְׁנֵי נֻנִּים, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁנֵי הַגְּדִרִים שֶׁיִּשְׁנֵם בְּצִמְצוּם הַמַּלְכוּת כְּנ"ל.

ל. ע"פ רש"י שם. והפסוק שם מדבר על שלמה המלך שמלכותו תגדל כל ימי השמש.

ל. וכן איתא בזוהר (ח"ב רטו): נון דא רזא דסיהרא [מלכות].

ורמזו בפסוק זה עזר, שקודם שבא האדם לחכמה צריך לאחוז בתיקון המלכות. וזה פירוש 'לפני שמש', כלומר קודם שבאים לבחינת שמש, שהיא החכמה כנ"ל, 'ינון שמו' צריך לתקן בחינת נון, מדת המלכות (ליקוטי הלכות פקדון ח"ד א, ב. ביאור הליקוטים).

ל. כמובא בזוהר (ח"א רלח): דא הוא סיהרא קדישא לעילא, דלית לה נהורא אלא משמשא. היינו שמדת המלכות נמשלת ללבנה בלילה, שאינה מאירה מאור של עצמה, אלא את האור שקבלה מן השמש. וכך גם מדת המלכות, כל השפע וכל כוחות ההנהגה היוצא מן החכמה העליונה, בא לעולם דרך מדת המלכות, ומחמת זה נראה לעין שהמלכות היא מקור השפע של העולם. אבל באמת אין לה שום כח מעצמה, רק היא משפיעה לעולם את השפע שקבלה מן החכמה. ובלעדי החכמה האלוקית אין לה שום קיום. וכאשר האדם מאמין בזה, הוא מתקן את מדת המלכות, ואז היא משפיעה לו את אור החכמה בשלמות.

ל. קיצור ליקוטי (א ח).

ל. ו"ל שבאור הלבנה המקבלת מן השמש יש כמה וכמה דרגות, כי בזמן הזה אף שהיא מקבלת מהשמש, אך עדיין אין אורה כאור השמש, וזה לפי שאין ביטולה לשמש לגמרי, כי יש בה חומר עכור מושל עצמה המפריע לקבלת אור השמש. אבל לעתיד לבא יהיה חומר הלבנה מזוכך לגמרי ויהיה ביטולה אל השמש בשלימות הביטול, ואזי תקבל את אור החמה בשלימות. וכך האדם כפי מידת ביטולו אל החכמה כך זוכה שתאיר בו החכמה.

ולחשוב שהקב"ה מרחיקו ממנו, ומזה בא להקשות על השי"ת למה עשה לו ככה ח"ו. באותו זמן צריך האדם לסלק את שכלו, ולידע שאינו מבין כלום במה שקורה עמו. ורק יאמין שהשי"ת מנהיג את כל מאורעותיו בהשגחה פרטית, ועושה הכל בחכמתו לטובה. וכן בזמן שעוברים על האדם טרדות ודאגות ואין בידו ללמוד ולהתפלל בכונה כרצונו, לא יתפתה לעצת היצר להניח לעת עתה את העבודה לגמרי עד שיגיע זמן של עליה וגדלות, ורק אז יתחיל לעבוד את ה' בכך גדול כראוי. ועי"ז הוא מבטל לגמרי מעבודת ה', ומפילו לתאוות רעות ועבירות ח"ו. אלא צריך להתחזק לעבוד את ה' גם במצב הירוד כפי יכלתו כעת, ואף אם אינו יכול לעשות שום עבודה בפועל יתחזק על כל פנים ברצונות טובים שרוצה לעבוד את ה'.

וביאר שבעבודה זו מתקן הצמצום של מדת המלכות. כי מדת המלכות מצמצמת את אור החכמה שיהיה במדה ראויה לכל דבר, והנה מחמת הצמצום הוא מיעוט האור, לפעמים נאחזים בו הדינים והקליפות, ומזה נופל האדם לקטנות הדעת, ואינו יכול להסתכל בשכל. ולפעמים עוברים על האדם מחמת זה טרדות ודאגות וצרות ויסורים, שמונעים ומבטלים אותו מעבודת ה'. ואם ימשך אז אחר היצ"ר, ויקשה על הקב"ה, או שיתבטל מעבודת ה' לגמרי כנ"ל, יתגברו הקליפות האוחזים בצמצום יותר ויותר, וירחקו אותו מן הדעת, עד שיפילו אותו לתאוות רעות ועבירות. ולכן צריך האדם להתחזק מאד בזמנים של צמצום וקטנות ויסורים לבטל את שכלו, ולהחזיק עצמו עם אמונה פשוטה שאינו מבין כלום. ויתחזק לעשות כפי יכלתו אפילו שאינם חשובים בעיניו. ובזה מתקן את בחינת הצמצום שיש במדת המלכות, שגתעשה לו בחינת כלי, לקבל את אור החכמה בהדרגה ובמדה כראוי. וכתב בביאור הליקוטים שמדברי ליקוטי הלכות הנ"ל מבוואר, שיש שני סוגי צמצום וביטול. א. בזמן שנופל לקטנות ויסורים ח"ו, צריך לזהר שלא יתגבר עליו הצמצום ויפיל אותו לקטנות יותר מדאי, עד שיסור לגמרי מן הדעת, וירד לרוח שטות גמור, דהיינו לתאוות רעות ועבירות שהם מועשה בהמה, בלי דעת כלל ח"ו. וצריך האדם להאמין שאפילו שאינו רואה כלל את יד ה' והשגחתו, אין ידיעתו חשובה כלל, ובאמת גם עכשיו הקב"ה מנהיג אותו בהשגחה פרטית. ועל ידי זה ניצול מן הרוח שטות והבהמיות והתאוות, וכאשר ניצול מן התאוות הבהמיות,